

Genre: Roman
Titel: Sista paret ut
Författare: Mia Franck
Omslag: Sanna Mander
Förlag: Förlaget M
Sidantal:

”En historisk roman med självbiografisk botten” kallar förlaget Mia Francks nya bok ”Sista paret ut”. En äktenskapsthiller svår att lägga ifrån sig, vill jag tillägga efter att ha tagit del av detta 70-talsdrama som utspelas i Kyrkslätt.

Så här ligger det till: På grund av att Liz har träffat en annan ska hon och Henrik skiljas. De, som enligt omgivningen är ett perfekt par, och mitt i livet med karriärer – hon journalist, han socionom – och egna hemshus, sommarstuga, tre barn och dagtant, ska upp i rätten med en vårdnadstvist.

Det är Liz som tagit initiativ till skilsmässan och vi får följa processen genom att författaren låter dem turas om att ha ordet. Stilgreppet är väl valt, det får mig att associera till en rättegång, och ger en känsla av autenticitet. Det innebär också att jag som läsare får en chans att bilda min egen uppfattning om de två.

Mia Franck kan sitt sjuttioal. Samhällsklimatet, politiken och sparsamheten som en följd av både krigsskuld och oljekris finns med. Den kvinnliga emancipationen och dagtanternas framväxt likaså. Att läsa ”Sista paret ut” blir en vandring i minnenas allé för oss som är födda på femtio- och sextioalet. Kassetbanden som trasslar sig, vaxduken på köksbordet, de stormönstrade gardinerna, och den omåttligt populära plastlådan med matrecepten får mig att dra på munnen. Och så tobaksröken som låg tjock och tät över borden.

Enligt Liz har äktenskapet med Henrik varit olyckligt i många år. Makarnas kommunikation har kretsat kring det vardagliga, aldrig runt det viktiga, som till exempel Henriks ovilja till närhet och samliv. Svältfödd på både samtal och samlag möter Liz Edvard, biolog och rektor från Österbotten. Med honom upplever hon en samhörighet hon aldrig förut känt tillsammans med någon annan. De två möts på ett intellektuellt plan, det är en hjärnornas och så småningom också kropparnas förening, och Liz vill ta barnen med sig och flytta upp till Edvard.

Barnen ja. De far illa av föräldrarnas bråk vid köksbordet om nätterna. Det är Storpojken, 9 år, ”saklig” enligt psykiaterns utlåtande, Flickan, 5, ”söt”, spänd och vaksam, och som trots sin unga ålder tar ansvar för Lillpojken, 3 år. Henrik, som efter Liz otrohet ägnar mer tid åt barnen än han gjort innan, applåderas av svärföräldrarna, kollegor och dagtanten. Nu yrkar han på att få vårdnaden om barnen.

Henriks bild av äktenskapet är det rakt motsatta till Liz. Det var lyckligt ända fram till att hon inledde förhållandet med Edvard.

”Jag tycker vi har haft det bra. Det säger alla andra också.”

Detta ”alla andra” har stor betydelse i tvisten mellan Liz och Henrik. Förutom Liz och Henriks egna berättelser om sin uppväxt, tas också hänsyn till vittnesprotokoll med släktingar, kollegor och dagmamma, allt redovisat för rätten.

Att som kvinna vara otrogen, ”begå hor”, och vilja skiljas gjordes inte ostraffat på 70-talet. Inte oväntat tar svärmodern avstånd från ”slynan”. Men att Liz föräldrar tar Henriks parti, förvånar inte bara Liz utan också Henrik. Även dagmamman, som blundar för att hennes son misshandlas av sin far, väljer Henriks sida.

Smockan hänger i luften och till och med Liz accepterar våld – till en viss gräns.

”Att han slår mig i magen, det är väl förståeligt. Det sa till och med advokaten att inte är särskilt användbart, det är som det är.”

Det finns en scen med en sax, som är så obehaglig att jag måste pausa läsningen. Det som gör den så hemsk är att vi får ta del av Henriks innersta tankar inför våldet, hur han verkligen vill skada Liz.

”Jag visste inte att du kunde göra mig så arg”, säger han sedan. Han svär sig fri. Skuldbelägger henne. Det är Liz fel att han slår henne.

Att läsa ”Sista paret ut” är som att ta en tur i Liz röda Tippiarellu tillbaka till dåtiden. Språket, miljöskildringarna, det rådande synsättet, allt sitter. Mia Franck har skrivit en bok som skakar om, och som får en att tänka att det ändå blivit lite bättre för kvinnan under de 50 år som gått.

Nå. Vem vann, vem förlorade? Småbarnen blev de stora förlorarna. Storpojken fick som han önskade, men inte Flickan och Lillpojken.

Yvonne Granqvist